

طردشدگان اجتماعی و مداخله در مسیر تحول جامعه

سوازت - هنر اجتماعی
SoART CLUB

مقدمه

برای ایجاد تغییرات اجتماعی، چه بعنوان فعال مدنی و چه بعنوان هنرمند، فیلم ساز و شاعر، با مقاومت ها و موانعی روبرو هستیم. اما پروژه ما برای ایجاد تغییر، می تواند موفقیت های بزرگی را رقم زند، اگر ما با اصول و مبانی علمی چگونگی پیشبرد پروژه ترویجی آگاه باشیم. گروه های ذینفع و نقش و تاثیر آنها در پیشبرد پروژه را بشناسیم، ریشه ها و دلایل مقاومت های موجود را شناسایی کرده باشیم و از متدهای علمی برای جلب حمایت عمومی و ارتباط گیری با ذینفعان بهره مند شده باشیم. مقاله پیش رو بطور عملی به ما می آموزد که چگونه یک پروژه عملی در حمایت از پردشدگان اجتماعی (اقلیت ها) در مسیر تحول جامعه طراحی و اجرا کنیم.

شناسایی و مدیریت گروه‌های ذینفع در پروژه

شناسایی افراد و گروه‌های ذینفع در پروژه، و آشنایی با نقش این افراد و گروه‌ها در اجرا و ماندگاری پروژه، اهمیت زیادی دارد. بنابراین گام اول در طراحی و اجرای پروژه ترویجی، شناخت گروه‌های ذینفع است.

چگونگی شناسایی ذینفعان

این فعالیت را می‌توان بصورت انفرادی یا گروهی انجام داد. ابتدا فهرستی از گروه‌هایی که بصورت مثبت یا منفی در پروژه تان ذینفع هستند یا می‌توانند پروژه تان را تحت تاثیر قرار دهند را تهیه کنید. میزان، اهمیت و سطح تأثیرگذاری هر فرد یا گروه ذینفع را مورد ارزیابی قرار دهید. در صورت تمایل می‌توانید افراد و گروه‌های ذینفع را از نظر میزان تعهد در ایجاد تغییرات مثبت اجتماعی رتبه بندی کنید. در این صورت راحت تر می‌توانید تصمیم بگیرید که با کدام یک از افراد و گروه‌ها در روند اجرای پروژه، مشارکت فعال داشته، با کدام فرد یا گروه مشاوره کنید یا کدام یک را در نظر داشته باشید.

پس از مشخص شدن نحوه تعامل افراد و گروه‌های ذینفع، باید تعریف مشخصی از انتظارات خود در زمینه چگونگی مشارکت افراد و گروه‌ها در فعالیتهای خاص مرتبط با پروژه تان ارایه کنید؛ یعنی مثلاً توضیح دهید که در زمینه های مشارکت، نظارت، مشاوره یا اطلاع رسانی به افراد و گروه‌های ذینفع چه اقداماتی انجام داده اید.

چند نمونه

• اگر مصمم هستید که با شخص، سازمان یا شبکه مورد نظر در آینده به عنوان شریک همکاری کنید، درباره جزییات چگونگی این شراکت توضیح دهید.

• اگر قرار است که با شخص، سازمان یا شبکه مورد نظر در آینده به عنوان مشاور همکاری کنید، جزییات مربوط به چگونگی انجام آن را شرح دهید.

◀ مثال: ارسال منظم و روزآمد شده گزارشهای پیشرفت پروژه به فرد، سازمان یا شبکه مشاور، دعوت از مشاور یا مشاوران پروژه برای شرکت در کارگاههای بررسی داده های مرتبط با شمول اجتماعی، ارسال نسخه صورتجلسات و مواردی از این دست.

• اگر میخواهید به شخص، سازمان یا شبکه مورد نظر اطلاع رسانی کنید، شرحی از جزییات مربوط به چگونگی انجام فعالیتهای اطلاع رسانی مورد نظر تان را ارایه کنید.

در پایان این مرحله، می‌توانید فعالیت های هدف گذاری شده مربوطه را در برنامه کاری یا فعالیت های اجرایی پروژه خود وارد کنید.

شناسایی عوامل تأثیرگذار در حوزه مداخلات اجتماعی

هدف از انجام این فعالیت، درک بهتر و شناخت بیشتر همپوشانی هویت های مختلف مشارکت کنندگان و افراد ذینفع در پروژه و تهیه مجموعه ای از یافته ها و توصیه ها در حوزه مداخلات اجتماعی است. پس از انجام این فعالیت، می توان هویت آن دسته از مشارکت کنندگان و افراد ذینفع در پروژه که بیش از دیگران در خطر طردشدگی اجتماعی قرار دارند را شناسایی کرد.

بخش اول: بررسی همپوشانی هویت ها در مقیاس شمول اجتماعی

این فعالیت ضمن کمک به شناخت بهتر همپوشانی هویتها در موضوع طردشدگی اجتماعی و شناسایی مطرودترین گروههای اجتماعی، مجریان پروژه ها را به یافتن راهکارهایی برای توجه بیشتر به موضوع شمول اجتماعی در برنامه های خود تشویق می کند.

چگونگی انجام فعالیت

با استفاده از شبکه ابزار^۱ TAAP، دادهها و یافته های موجود را مورد پردازش و بررسی قرار داده و با استفاده از نمودار طردشدگی، گروههای طرد شده در جامعه را شناسایی کنید. برای شروع می توانید از هر گروه دو نفره بخواهید هویت های مورد بررسی خود شامل پذیرفته شده، به حاشیه رانده شده و طرد شده را روی نمودار (مقیاس) قرار دهند.

کلیدی ترین واژه های استفاده شده در این نمودار از این قرار هستند:

پذیرفته شده: افرادی با ظرفیتهای کافی و امکان برخورداری کامل از فرصتهای برابر و دارای شأن اجتماعی مشخص که از منافع ناشی از توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه برخوردار بوده و در روند توسعه جامعه مشارکت کامل دارند.

به حاشیه رانده شده: افرادی با ظرفیتهای محدود و نداشتن امکان برخورداری کامل از فرصت های برابر و دارای شأن اجتماعی پایین که از همه منافع ناشی از توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در جامعه برخوردار نبوده و در روند توسعه جامعه مشارکت کامل ندارند. در واقع میتوان گفت که حلقه ارتباطی این دسته از افراد با جامعه سست شده است.

طرد شده: افرادی که از ظرفیت ها، فرصت ها و شأن اجتماعی لازم برخوردار نبوده و در نتیجه سهمی از منافع ناشی از توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه دریافت نکرده و از امکان

۱- Transforming Agency, Access and Power = تغییر ماهیت حق اختیار، حق دسترسی برابر و توانایی دستیابی به اهداف

مورد نظر با وجود مخالفت دیگران

مشارکت در روند توسعه جامعه محروم هستند. در واقع باید گفت که حق اختیار، حق دسترسی برابر و قدرت دستیابی به اهداف این دسته از افراد در جامعه انکار، و یا شدیداً نقض شده است. توجه: ممکن است در هر یک از گروه‌های پذیرفته شده یا رانده شده، بسته به رتبه و موقعیت، هویت مشابهی ظاهر شود که این موضوع غیرعادی نیست. در پایان این فعالیت، گروه‌هایی قابل توصیف با هویت‌های مشخص شده بر روی نمودار را مشخص کنید. درباره چگونگی تأثیر احتمالی «همپوشانی هویت‌ها» بر یافته‌ها و توصیه‌ها در این فاز و تأثیر نهایی آن بر طراحی پروژه تان گفتگو و تبادل نظر کنید.

چند نمونه از پرسشهای قابل طرح در این زمینه در ادامه این مطلب آمده است:

• از نظر افراد ساکن در جوامع هدف پروژه، چه هویت‌هایی مهم و چه هویت‌هایی از درجه اهمیت کمتری برخوردارند؟ چرا؟ چگونه ممکن است این موضوع بر طراحی و اجرای پروژه ما تأثیرگذار باشد؟

• تأثیر طردشدگی اجتماعی بر چه افرادی بیشتر از دیگران است؟ چرا؟ طردشدگی چه تأثیری بر این افراد دارد؟ چه عاملی باعث طرد اجتماعی افراد می‌شود؟ در این پروژه از انجام چه فعالیت‌هایی باید خودداری کنیم؟ پروژه ما بر چه اساسی می‌تواند بنا شود؟

• گروه‌های مختلف هدف در پروژه شما از چه نوع برنامه‌های اجتماعی، توسعه جامعه مدنی، اقتصادی و آموزشی بهره‌مند هستند (روی برنامه‌هایی تمرکز کنید که در حوزه فعالیت پروژه شما قرار دارند)؟ این برنامه‌ها و امکانات از چه طریق در اختیار محروم‌ترین گروه‌های طرد شده در اجتماع قرار می‌گیرند؟ این امکانات چرا و چگونه تا کنون در اختیار گروه‌های یاد شده قرار نگرفته است؟

• آیا در قوانین، سیاست‌گذاری‌ها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی شکاف و ابهام خاصی وجود دارد که دستیابی فرد یا گروهی خاص به خدمات مورد نیاز و فرصت‌هایی که برای پیشرفت لازم دارند را محدود می‌کند؟ چگونه می‌توان این مشکلات را حل کرد؟

• آیا در این مدت با فعالیت‌ها، توصیه‌ها و ایده‌های خاصی برخورد داشته‌اید که بتوان از آنها در فرایند پذیرش گروه‌های مختلف اجتماعی در جامعه استفاده کرد؟

• با توجه به جلسات گفتگو و تبادل نظری که تا به حال برگزار کرده‌اید، به نظر شما کدام یک از گروه‌های هویتی رانده شده یا طرد شده در حوزه فعالیت‌های این پروژه قرار دارند؟ آیا گنجاندن هویت‌های مورد نظر در برنامه‌های پروژه امکان‌پذیر است؟

بخش دوم: توضیح کلیدی‌ترین دلایل شمول و طردشدگی اجتماعی

عوامل تقویت‌کننده یا بازدارنده در شمول و طردشدگی اجتماعی را شناسایی و بررسی کنید و به صورت خلاصه توضیح دهید که وجود چه عواملی باعث پذیرفته شدن یا طرد شدن افراد و گروه‌ها در جامعه می‌شود.

بخش سوم: تعریف تأثیرگذارترین مداخلات اجتماعی در مسیر تحول جامعه

با کمک اعضای گروه خود سعی کنید تعریفی از تأثیرگذارترین مداخلات اجتماعی را در مسیر تحول جامعه ارایه کنید. به این ترتیب خواهید توانست انواع فعالیت‌های ممکن به منظور پذیرفته شدن گروه‌های به حاشیه رانده شده یا طرد شده در طول پروژه خود را شناسایی کنید. مشاوره با افراد ذینفع در پروژه و استفاده از ایده‌ها و نظریات آنها به ارایه تعریف مناسب‌تری از تأثیرگذارترین مداخلات اجتماعی ختم خواهد شد. از نمونه پرسش‌های زیر می‌توانید در جلسات گفتگو و تبادل نظر با افراد یاد شده استفاده کنید:

مداخلات اجتماعی با تأثیرگذاری بالا

۱۱

۱- مداخلات احتمالی با قابلیت تأثیرگذاری بالا بر گروه‌های مختلف اجتماعی کدامند؟ چرا این عوامل را «مداخلات اجتماعی با تأثیرگذاری بالا» می‌نامیم؟ در صورت انجام موفق مداخلات اجتماعی یاد شده انتظار چه نتایجی را می‌توان داشت؟ چه کسانی باید مسئولیت انجام این مداخلات را بر عهده داشته باشند؟ آیا مجریان مربوطه به دلایل پردشدگی اجتماعی توجه خواهند کرد؟

۲- گروه‌های پذیرفته شده اجتماعی در چارچوب این پروژه و در راستای هدف مشارکت معنادار گروه‌های به حاشیه رانده شده و طرد شده در روند توسعه اجتماعی چه نقشی می‌توانند ایفا کنند؟ این فعالیت‌ها چگونه و در چه زمان و مکانی باید انجام شوند؟ آیا فعالیت‌های بالقوه مورد نظر، دلایل پردشدگی اجتماعی را نیز مورد توجه قرار خواهند داد؟ ایجاد تغییر معنادار در زمینه شمول اجتماعی چگونه امکان پذیر است؟

۳- انجام چه نوع فعالیت‌هایی در پروژه ما به تقویت همکاری میان گروه‌های مختلف هویتی منجر خواهد شد؟

۴- تأثیرات بالقوه اجرای این پروژه بر افراد جوامع پذیرفته شده یا طرد شده (از جمله عواقب ناخواسته یا منفی اجرای پروژه در جامعه هدف) کدام‌اند؟

ایجاد کدام تغییر عملی است

این فعالیت از دو بخش تشکیل شده است. در بخش اول، مشخص کنید فعالیت پروژه شما در چه مرحله ای از فرایند تغییر قرار دارد. در بخش دوم، درباره پیامدهای تئوری تغییر مرتبط با پروژه خود توضیح دهید.

چگونگی انجام فعالیت

بخش اول: تئوری تغییر خود را مورد بازبینی قرار دهید. مشخص کنید که فعالیت پروژه شما در کدام سطح از تغییر (برای نمونه تغییرات فردی، خانوادگی، گروهی، اجتماعی یا سازمانی) قرار دارد. نسخه چاپی طرح زیر را تهیه کنید.

- ۱- سیاست گذاری ها^۲ / ایجاد فضای مناسب برای پیشرفت (قوانین ملی، استانی و محلی)
- ۲- ساختار سازمانی (سازمان ها و نهادها)
- ۳- هنجارهای اجتماعی (روابط میان گروههای مختلف اجتماعی)
- ۴- خانواده ها و جوامع (دوستان، شبکه های اجتماعی)
- ۵- عوامل فردی (دانش، نگرش، رفتار)

۲- برگرفته از مرکز کنترل و پیشگیری از بیماریها (CDC)، مدل زیست محیطی اجتماعی: چارچوبی برای پیشگیری

<http://www.cdc.gov/violenceprevention/overview/social-ecologicalmodel.html>

سیاست گذاری ها / ایجاد فضای مناسب برای پیشرفت

قوانین، سیاست گذاریها و مقرراتی که حق اختیار و استقلال فردی، حق دسترسی برابر و حق توانایی دستیابی به اهداف شخصی همه گروههای هویتی از جمله گروههای پذیرفته شده، به حاشیه رانده شده و طرد شده در اجتماع را به رسمیت شمرده و مورد حمایت قرار میدهند.

ساختار سازمانی

نهادهای سازمان یافته ای از افرادی با اهداف مشترک یا علایق مشخص (عمومی، خصوصی یا اجتماعی) که از ظرفیت تأثیرگذاری بر دسترسی هویت‌های مختلف اجتماعی بر حقوق اختیار و استقلال فردی، دسترسی برابر و دنبال کردن اهداف برخوردارند

هنجارهای اجتماعی

ارتباط میان گروهها و شبکه های مختلف اجتماعی، بر مبنای قوانین، هنجارها و رفتارهای اجتماعی پذیرفته شده معمول در جامعه

خانواده ها و جوامع

شبکه های اجتماعی رسمی (و غیررسمی) و شبکه ها و سیستم های حمایتی که می توانند بر رفتار افراد تأثیر بگذارند

عوامل فردی

ویژگی های فردی که بر رفتارهای فردی تأثیر می گذارند (شامل دانش، نگرش، رفتار، خود کارآمدی، پیشینه، جنسیت، سن، هویت دینی، هویت نژادی یا قومی، گرایش جنسی، وضعیت اقتصادی، منابع مالی، ارزشها، اهداف، انتظارات، توانایی خواندن و نوشتن، ننگ و شرمساری و مواردی از این دست).

در هنگام گفتگو و تبادل نظر درباره سطوح تغییر مورد نظر در پروژه خود، موارد زیر را در نظر بگیرید:

- مهمترین مشارکت کنندگان یا افراد ذینفع در پروژه شما چه کسانی هستند؟
- نحوه تعامل شما با سازمانها و نهادهای رسمی چگونه است؟ مستقیم، غیرمستقیم یا ترکیبی از این دو حالت؟

چگونگی انجام فعالیت

بخش دوم: ضمن تعیین نتایج احتمالی حاصل از اجرای تئوری تغییر در پروژه تان، از وجود ارتباط منطقی میان نتایج مورد انتظار و اقدامات اجرایی پروژه خود اطمینان حاصل کنید. تمام موارد را روی کاغذ پشت چسب دار نوشته و کاغذها را روی نمودار سطح تغییر خود بچسبانید. جدول زیر را با همکاری و همفکری افراد گروه تکمیل کنید:

• انتظار دارید پروژه در چه مدت زمانی به نتیجه برسد؟ فوری، کوتاه مدت (سه سال) یا بلند مدت (بیش از ۳ سال)؟

• عوامل تقویت کننده و بازدارنده در بدست آمدن نتایج مطلوب پروژه کدامند؟

کاربرگ - ایجاد چه تغییری امکانپذیر است؟

نتایج	اقدامات از قبل پیش بینی شده	سطح تغییر	دوره زمانی (کوتاه مدت، میان مدت یا بلند مدت)	عوامل تقویت کننده	عوامل بازدارنده	تعامل و هم پوشانی عوامل بازدارنده و تقویت کننده

حال که نتایج اقدامات خود در چارچوب اجرای پروژه را شناسایی کرده اید، درباره چگونگی نظارت بر حسن اجرای فعالیتها و تضمین حرکت در مسیر کسب نتایج مورد انتظار پروژه خود توضیحاتی ارائه کنید. همچنین با اعضای گروه درباره فایده احتمالی یا اصولا امکان مراجعه مجدد به جدول بالا در زمان اجرای پروژه همفکری کنید. به این ترتیب برایتان مشخص خواهد شد که کدام یک از نتایج مورد انتظار پروژه محقق شده و در کدام یک تغییری حاصل نشده است.

مدیریت ریسک از دیدگاه شمول اجتماعی

شرکت کنندگان با در نظر گرفتن نسبت هویت های به حاشیه رانده شده یا طرد شده، جمعیت های در معرض خطر را شناسایی کرده و سپس با استفاده از مجموعه پرسشهای راهنما، بازخورهایی از نسخه نهایی یا پیش نویس طرح مدیریت ریسک پروژه را تهیه کرده و در ادامه با طرح سئوالات تخصصی تر، پیشنهادات خود را در زمینه کاهش خطرات اجرای پروژه ارائه خواهند کرد. یادآوری به تسهیلگر: همانطور که تیم پروژه با حساسیت مشغول تهیه طرح مدیریت ریسک پروژه است، از حضور فعال گروه منتخبی از شرکا و سایر افراد ذینفع در روند تهیه طرح مدیریت ریسک پروژه اطمینان حاصل کنید تا اتخاذ استراتژی ها و سیاست های مربوطه با در نظر گرفتن عقیده و نظر هویت های مختلف اجتماعی (تضمین لحاظ شمول اجتماعی) صورت گرفته باشد. در برنامه ریزی مراحل انجام این فعالیت باید به شدت دقت کرد، مواردی از قبیل اینکه از چه کسانی (از میان هویت های مختلف اجتماعی) باید دعوت بعمل آورد، چگونگی دعوت از مدعوین، محل برگزاری جلسه، مکان نگهداری لیست مدعوین و اینکه چه افرادی با چه نوع هویت اجتماعی در اتاق حضور دارند. بجای ارائه رونوشتی از پیش نویس استراتژی های ارزیابی و کاهش ریسک پروژه، به گروههای در معرض خطر و انتظار دریافت بازخورد از سوی آنها، از این گروهها دعوت کنید در جلسات تهیه پیش نویس طرح ها حاضر شوند. اطمینان حاصل کنید که رونوشتی از نسخه نهایی شده یا پیش نویس طرح مدیریت ریسک پروژه قبل از برگزاری جلسه در اختیار همه حاضرین قرار گرفته و حاضرین از فرصت کافی برای مطالعه بررسی طرح برخوردار شده باشند.

فعالیت اول: بررسی جمعیت هدف در معرض خطر

درباره تأثیرات منفی احتمالی اجرای این پروژه بر جوامع به حاشیه رانده شده و در خطر طرد شدگی اجتماعی گفتگو و تبادل نظر کنید.

فعالیت دوم: درباره تهیه طرح مدیریت ریسک پروژه با در نظر گرفتن شمول اجتماعی گفتگو و تبادل نظر کنید.

• آیا در کل نسبت به طرح مدیریت ریسک پروژه (نسخه نهایی شده یا نسخه پیش نویس) و احتمال تأثیر منفی آن بر شما و اطرافیان احساس نگرانی می کنید؟ چه نگرانی هایی در این زمینه دارید؟

• در موضوعات مرتبط با امنیت فیزیکی پروژه از جمله عواملی مانند زمان، مکان، امکان دستیابی یا هویت پرسنل یا مشارکت کنندگان در پروژه چه نگرانی هایی دارید؟
• در موضوعات مرتبط با امنیت دیجیتال پروژه از جمله محرمانه بودن مکاتبات، حفظ حریم خصوصی و امنیت اطلاعات چه نگرانی هایی دارید؟ آیا در طرح مدیریت ریسک پروژه به اندازه کافی به این مسایل توجه شده است؟

• از نظر شما چه کاستی هایی در نحوه اجرای پروژه ما وجود دارد که موجبات نگرانی شما را بویژه از نظر هویت فردی فراهم کرده است؟

• چه پیشنهاد‌های مشخصی برای بهبود طرح مدیریت ریسک پروژه و رسیدگی بهتر به نیازهای جوامع هدف می‌توانید ارائه دهید؟ به نظر شما در این زمینه اتخاذ چه رویکردهایی می‌تواند عملی‌تر و مؤثرتر باشد؟

• جوامع به حاشیه رانده شده یا طرد شده در روند کاهش ریسک اجرای پروژه چه نقشی می‌توانند ایفا کنند؟ برای تشویق شکل‌گیری شبکه‌های حمایتی محلی و اتخاذ رویکردهای حمایتی مناسب چه امکاناتی موجود است؟

فعالیت سوم: دریافت بازخوردها به منظور اصلاح طرح مدیریت ریسک / امنیت پروژه

یادآوری به تسهیلگر: از اعضای تیم پروژه بخواهید درباره موضوع مسئولیت‌پذیری گفتگو و تبادل نظر کنند. افراد جوامع هدف حق دارند کلیه اطلاعات مرتبط با پروژه را مورد بررسی و بازبینی قرار داده، نگرانیهای خود را ابراز و انتظار داشته باشند که مسئولان پروژه به نگرانیهای مطروحه توجه و نسبت به رفع آنها اقدام کنند. اعضای تیم پروژه باید مشخص کنند که برای تضمین مسئولیت‌پذیری چه اقداماتی صورت خواهند داد و از چه شیوه‌های برای اطلاع‌رسانی درباره این اقدامات استفاده خواهند کرد. در پایان هر کارگاه آموزشی، پرسنل پروژه میتوانند با استفاده از جدول زیر نسبت به اصلاح یا بروزرسانی طرح مدیریت ریسک یا امنیت پروژه اقدام کنند. ریسک فیزیکی هویت-محور ممکن است ماهیتی فردی داشته باشد (یعنی مثلاً یکی از افراد شرکت‌کننده به دلیل شرکت در پروژه مورد حمله فیزیکی قرار بگیرد). در مورد ریسک مناقشه هویت-محور هم مثلاً میتوان به چالش محدودیت پرسنل یا شرکای پروژه در گریز از موقعیتهای خطرناک اشاره کرد. ریسک دیجیتال هم از مزاحمت‌های آنلاین و قلدری‌های اینترنتی گرفته تا سرقت اطلاعات محرمانه را شامل میشود.

نوع ریسک	احتمال وقوع	میزان تأثیر بر عوامل اجرای پروژه و مشارکت‌کنندگان	چگونگی تأثیر متفاوت ریسک پروژه بر شرکا و افراد ذینفع با هویت‌های اجتماعی متفاوت	چگونگی مدیریت یا کاهش ریسک پروژه برای شرکا و افراد ذینفع وابسته به گروه‌های هویتی گوناگون	ملاحظات امنیتی برای تشویق افراد به گزارش تأثیرات منفی پروژه
فیزیکی					
دیجیتال					
سیاسی					
مناقشه					
موارد دیگر					

چگونگی رویارویی با مقاومت در برابر شمول اجتماعی

برنامه ریزی و اجرای کمپینهای حمایتی با هدف درک بیشتر، آموزش، شناسایی منافع مشترک و یافتن متحدان و هم پیمانان جدید صورت میگیرد. مشارکت همگانی در کمپین های حمایتی - به دلیل نمایش انتفاع تمام اقشار جامعه از منافع شمول اجتماعی و این واقعیت که در جوامع معتقد به شمول اجتماعی مردم در آرامش و رفاه بیشتری زندگی میکنند - کمک مؤثری در اجرای موفق کمپین ها بشمار می آید. وجود چنین مشارکتی در زمان مواجهه با مقاومت در برابر شمول اجتماعی و بویژه در شرایط حساس کمک بزرگی بشمار می آید.

در مسیر گنجاندن شمول اجتماعی در طراحی و اجرای پروژه ها قطعاً با موانعی مواجه خواهید شد. این فعالیت به اعضای تیم شما کمک خواهد کرد تا انواع مختلف مقاومتهای احتمالی در محل کار و در تعامل با شرکا یا مشارکت کنندگان پروژه را شناسایی و بررسی کنند.

اهداف

- مشخص کنید که مقاومت در برابر برنامه های ترویج کننده شمول اجتماعی در چه موقعیتی و به چه دلیلی ایجاد شده است. برای رویارویی با مقاومت ایجاد شده از چه مکانیسمی می توان استفاده کرد.

- مسئولان دولتی را متقاعد کنید تا اصول شمول اجتماعی را به رسمیت شناخته و از اجرای آن حمایت کنند.

کمپینهای حمایتی تنها زمانی می توانند رویکردی موفق بشمار بیایند که مقاومت در برابر پذیرش شمول اجتماعی ریشه در باورهای اشتباه و گمراه کننده داشته باشد؛ مثلاً اگر بعضی افراد بر این باور باشند که ارتقای حقوق طرد شدگان اجتماعی یا تلاش برای پذیرش گروههای به حاشیه رانده شده تنها با هزینه کردن از جیب دیگران میسر است؛ در این گونه موارد باید برای این نکته تأکید کرد که در واقع پذیرش شمول اجتماعی بهبود وضعیت همگانی را به دنبال خواهد شد.

با این حال، این احتمال هم وجود دارد که مقاومت بر پایه نگرانیهای واقعیتتری صورت گرفته باشد. بخصوص اگر اقدام پیشنهادی برای پذیرش گروههای به حاشیه رانده شده یا طرد شده بلندپروازانه باشد (یا حداقل این گونه قلمداد شود) که در این صورت ممکن است در مقایسه با اولویتهای دیگر کم اهمیت تر جلوه کرده یا چالشهای سیاسی خاصی را به همراه داشته باشد که افراد ذینفع در پروژه ترجیح دهند خود را درگیرشان نکنند. هزینه و بار مالی هم نمونه دیگری از نگرانیهای واقعی تر یاد شده است؛ برای مثال: احداث رمپ صندلی چرخدار در مقابل در ورودی کلیه ساختمانهای دولتی، خرید وسایل و تجهیزات خط بریل، استخدام مترجم ناشنوایان یا هزینه ترجمه و چاپ کلیه مدارک رسمی به زبانهای مختلف، در کشورهای دارای درآمد پایین، چنین نگرانی هایی ممکن است مشروع محسوب شوند. بنابراین هر دو جنبه انطباق با هنجارهای اجتماعی و تناسب با واقعیتهای موجود را باید در سیاست گذاریهای مرتبط با کمپین حمایتی و شیوه های اطلاع رسانی خود رعایت

کنید. برای پرداختن به موضوع مقاومت در برابر شمول اجتماعی از روشهای زیادی می توانید استفاده کنید. از جمله روشهای یاد شده میتوان به موارد زیر اشاره کرد.

- فعالیتهای حمایتی غیر خصمانه: معرفی پروژه ترویج شمول اجتماعی در قالبی غیر تهدیدآمیز. به مخالفان نشان دهید که پذیرفتن گروههای به حاشیه رانده شده و طرد شده به معنی طرد دیگران نیست، اینکه دفاع از حقوق گروهها و افراد به حاشیه رانده شده موجب تضییع حقوق اکثریت جامعه نخواهد شد و اینکه پذیرش شمول اجتماعی در واقع احقاق بیشتر حقوق همگانی را به دنبال خواهد داشت. برای مثال برگزاری کمپینهای آموزشی توسط رسانه های اجتماعی و دعوت از گروههای مختلف جامعه برای پذیرش شمول اجتماعی، تأثیرگذاری آهسته و در عین حال پیوسته های بر تصمیم گیرندگان و سردمداران قدرت داشته و افزایش ضریب نفوذ پذیرش اجتماعی در جامعه را به دنبال خواهد داشت. نمونه بعدی اینکه در بعضی مناطق حمایت از حقوق دگرباشان جنسی می تواند هسته مقاومتی قدرتمندی را در داخل جامعه هدف ایجاد کند. در این موارد باید موضوع را به گونه ای عامه پسند مطرح کنید، مثلاً طرح موضوع در قالب لزوم حفظ حریم خصوصی افراد (موضوعی کلیدی برای افراد دگرباش جنسی که در عین حال عامه مردم آن را درک کرده و قبول دارند) تکنیک مؤثری در این مورد بشمار می آید.

- انتقاد عمومی از مسئولان دولتی: استفاده از این تکنیک در مواردی که منشاء مقاومت در پذیرش شمول اجتماعی مقامات بالاتر مثلاً مقامات دولتی یا صاحب منصبان مشاغل کلیدی باشند می تواند بسیار مؤثر باشد. تأکید بر این موضوع که چگونه کشورهای همسایه در اتخاذ سیاستهای حمایتی در قبال شمول اجتماعی موفق عمل کرده اند میتواند با ایجاد فشار جانبی مضاعف، نحوه نگرش دولتها در موضوع شمول اجتماعی را تحت تأثیر قرار دهد.

چگونگی انجام فعالیت

در این فعالیت از اعضای گروهها و شرکت کنندگان در پروژه خواسته می شود تا با همفکری یکدیگر، مقاومتهای موجود علیه تغییر هویت محور (مخالفان تغییر) و سرمنشاء مقاومتهای ایجاد شده (اجتماعی، نهادی یا هر دو) را شناسایی کنند. شرکت کنندگان را به دو گروه کوچک تقسیم کرده و از آنها بخواهید به پرسشهای مطرح شده در بخش اول پاسخ داده و پاسخ های دریافتی را در کاربرگ ارایه شده (در بخش سوم) وارد کنند.

بخش اول: نمونه پرسشهای قابل طرح

- چگونه متوجه وجود مقاومت میشویم؟ مقاومت ایجاد شده چه تأثیری بر پروژه ما میگذارد؟
- مقاومت مورد نظر در چه زمینه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی یا حقوقی نمود پیدا کرده است؟ عوامل احتمالی مؤثر در شکل گیری مقاومت یاد شده کدامند؟
- چه عناصر یا عواملی صاحبان قدرت را به مخالفت با تغییر تحریک میکنند؟ متغیرهای قدرت کدامند؟
- به عنوان اعضای تیم چه برداشتی از موضوع دارید؟

بخش دوم:

با استفاده از مهمترین نظریات استخراج شده در بخش قبلی به پرسشهای این بخش پاسخ دهید:

- آیا فضا برای ترویج شمول اجتماعی در حال باز شدن است یا بسته شدن؟ چرا؟
- آیا افراد ذینفع پروژه در داخل کشور خواستار ایجاد تغییرات هستند؟ چرا؟
- آیا این افراد از سازماندهی، قدرت و نفوذ کافی برای پیشبرد اصلاحات برخوردارند؟ در هر دو صورت جواب مثبت یا منفی دلیل این موضوع را چه می دانید؟
- آیا میتوان گروههای توانمند و سازماندهی شده ای از شهروندان را یافت که ضمن برخورداری از توان یا تمایل کافی برای درخواست یا ایجاد تغییر در زمینه اهداف پروژه، مایل به همکاری با ما در اجرای این پروژه باشند؟
- عوامل تعیین کننده بهترین زمان و بهترین شیوه استفاده از فرصت ها کدامند؟
- چگونه میتوان منابع قدرت را تشویق به حمایت از شمول اجتماعی کرد؟
- اگر قرار بود مخالفان تغییر به متحدان پروژه در ترویج شمول اجتماعی تبدیل می شدند با چه خطرات یا محدودیت هایی مواجه میشدند؟ صاحبان قدرت خود را در برابر چه فرد یا نهادهای پاسخگو می دانند، چرا و چگونه؟
- با بررسی پاسخ های ارایه شده به پرسشهای بالا، نحوه استفاده از رهبران کلیدی، ائتلاف نخبگان و دیگر گروههای بانفوذ برای تحقق شمول اجتماعی در جامعه برایتان امکانپذیر خواهد شد.

بخش سوم:

کاربرگ زیر را با توجه به نتایج گفتگوهای صورت گرفته پر کنید. هدف از انجام این کار شناسایی استراتژیهای مناسب و مؤثر برای تشویق بازیگران اصلی به حمایت از شمول اجتماعی است.

پیشفرض منطقی ایجاد مقاومت	استراتژی برخورد با موضوع (ما و شرکایمان از چه توانایی هایی برای تأثیر بر عوامل افزایش و کاهش مقاومت برخورد داریم؟ در این زمینه روی همکاری کدام یک از مدافعان پذیرش شمول اجتماعی می توانیم حساب کنیم؟)	شیوه رویارویی با مقاومت (اگر فلان مرکز قدرت محرک اصلی ایجاد طردشدگی اجتماعی است، عوامل مؤثر بر تصمیمات مرکز قدرت یادشده کدامند؟ چگونه میتوانیم ضمن کاهش مقاومت، فرصتهای شمول اجتماعی را افزایش دهیم؟)

اطلاعات بدست آمده در این فعالیت باید به صورت مستمر در طول اجرای پروژه بازبینی شود.

ترویج فرصتهای ایجاد تغییر

بررسی تغییر توسط متخصصان توسعه شمول اجتماعی مستلزم ماندگاری شرایط در درازمدت است و از این رو، داشتن تفکر خلاقانه و سازگار با شرایط و توانایی دست اندرکاران پروژه در اتصال فعالیتهای پروژه به مجاری رسمی و غیررسمی قدرت، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. در پایان این فعالیت، اعضای تیم پروژه طرحی برای ترویج فرصت های ایجاد تغییر در فرهنگ سازمانی خود در اختیار خواهند داشت.

یادآوری به تسهیلگر: انجام این فعالیت مستلزم داشتن «تفکر خارج از چارچوب» تیم اجرایی و شرکای پروژه است. چالش افراد شرکت کننده در این فعالیت تلاش برای شناسایی فرصتها و شرایط لازم برای پذیرش شمول اجتماعی در جامعه است. به منظور ارزیابی کیفیت اجرای کار می توانید از این فعالیت در فاز اجرایی پروژه و در فواصل زمانی منظم استفاده کنید.

بخش اول:

اعضای گروه پروژه مثال هایی از تغییرات مثبت ماهیت-محور که در زمان اجرای پروژه شاهد آنها بوده اند را شناسایی می کنند. اعضای گروه در چه بخش هایی موفق به مشاهده نمونه هایی از موفقیت در تغییر هنجارها و نهادهای هویت محور شده اند؟ درباره این پرسشها فکر کنید و با دیگران گفتگو و تبادل نظر کنید: این تغییرات چگونه بوجود آمده و تا چه میزان پایداری دارند؟ اصولا باید از کجا بدانیم که تغییرات یاد شده موفقیت آمیز بوده اند؟ اعضای تیم پروژه چگونه میتوانند در ایجاد این تغییرات تأثیر گذاشته یا از تغییرات ایجاد شده در راستای اهداف پروژه بهره برداری کنند؟ برای ایجاد این تغییرات از چه شیوه هایی استفاده شده است؟

بخش دوم:

اعضای گروه ضمن همفکری با یکدیگر و استناد به نتایج تمرین پیش گفته، طرحی را برای بررسی و تبادل نظر در زمینه تشویق و ترویج فرصتهای ایجاد تغییر تهیه خواهند کرد. یکی از شرکت کنندگان مسئولیت تهیه جدولی را برای ثبت پاسخ های آرایه شده به پرسشهای زیر به عهده خواهد گرفت: چه کسی مسئولیت برگزاری جلسات گفتگو و تبادل نظر را برعهده خواهد داشت؟ جلسات گفتگو و تبادل نظر در چه زمانی برگزار خواهند شد؟ پیامد احتمالی برگزاری این جلسات چه خواهد بود؟

چه کسی مسئولیت برگزاری جلسات گفتگو و تبادل نظر را بر عهده خواهد داشت؟

جلسات گفتگو و تبادل نظر در چه زمانی برگزار خواهند شد؟

پایامد احتمالی برگزاری این جلسات چه خواهد بود؟

نتیجه

ایجاد تغییرات اجتماعی، همیشه با دشواری ها و موانعی روبروست که حل و فصل آنها شاید در کوتاه مدت دور از ذهن باشد ولی با انتخاب استراتژی کارآمد و استفاده از تاکتیک های متفاوت می توان، دستیابی به اهداف را، دست یافتنی کرد. اقلیت ها بعنوان گروه های طرد شده اجتماعی (با سطوح مختلف)، حق دستیابی به حقوق، امکانات و مسوولیت برابر با اکثریت، را دارا هستند ولی در نظام های غیردموکراتیک عموماً این حق از آنها سلب می شود. لذا رفع تبعیض های موجود و ایجاد تغییرات اجتماعی برای داشتن جامعه ای برابر، همواره از دغدغه های فعالان جامعه مدنی است. شناسایی ذینفعان، طراحی چارچوبی برای همکاری مشترک، یافتن راهی برای رفع موانع موجود و جلب حمایت عمومی، گام هایی است که این خواسته را تحقق می بخشد.

سوارت - هنر اجتماعے

SoART CLUB